Nieuwe soorten uit het genus Rubus L. uit de binnenduinen

Bram (A.) van de Beek (Hoofdstraat 32, 2235 CH Valkenburg)

New taxa of the genus Rubus L. from the inner dunes

Three new species from the coastal area of the Netherlands are described: *Rubus vadalis* Beek mainly from the islands in the North, similar to *R. platyacanthus* P.J.Müll. & Lefèvre, but less hairy; *Rubus ceratifolius* Beek mainly from the dunes of the west-coast, related to *R. gelertii* Frid., but with tender pricklets and long pedicels;.and *Rubus thalassarctos* Beek which frequently occurs in the woods of the islands Texel and Vlieland, belonging to the series *Vestiti* Focke and characterised by the ternate leaves and very long and dense indumentum.

Bij de voorbereiding van een monografie over het genus *Rubus* in Nederland bleken verschillende taxa in Nederland voor te komen, die nog niet gepubliceerd waren. In dit artikel worden de nieuwe soorten beschreven die voorkomen in de duinen van Holland en de Waddeneilanden.

Rubus vadalis Beek, *spec. nov.* – Series *Hayneani* Tratt. – Fig. 1

Holotype: L, herb. S.J. van Ooststroom 17312: Vlieland, in de oude Eendenkooi, 11.7.1953.

Turio arcuatus 4–6 mm latus acutangulus faciebus planis vel paulo sulcatis aprice rubropurpureus paulo vel mediocriter pilosus 0–1(–5) glandulis stipitatis vel aciculis parvis pro 5 cm facie. Aculei 10–20 pro internodio paulo inaequales e basi 3–8 mm lata abrupte attenuati valde compressi reflexi vel raro apice paulo curvati ad 6–9 mm longi. Stipulae lineares longitudine 11–16 mm fimbriatae vel fere glabrae plerumque glandulis breviter stipitatis. Pedunculus 6–8 cm longus foliolis infimis brevior ad multo longior densius turbato pilosus 10–15(–25) aculeis falcatis vel curvatis plerumque etiam glandulis breviter stipitatis. Folia pedato 5-nata supra paulo pilosa subtus nervis paulo vel mite pilosa. Serratura dentibus (satis) latis obtusis vel triangularibus mucronibus rectis vel nonnumquam paulo refractis parum vel mediocriter nonnumquam profunde periodica. Foliolum terminale 74–121 mm longum late ovatum vel ellipticum basi emarginata vel cordata apice acutum vel satis abrupte mediocriter acuminatum latitudine 62–77% longitudinis petiolulo longitudine 34–42(–51)% folioli longitudinis.

Ramus angulatus dense turbato appresse et breviter patulo piloso nonnumquam glandulo stipitato vel aciculo glandulifero sparso. Aculei 9–12 pro internodio inaequales e basi 3–6(–10) mm lata abrupte attenuati reflexi vel apice curvata 6–8 mm longi. Inflorescentia irregulariter pyramidalis turbato tomentosa et ± appresse cinereo pilosa aculeis proceris longis alte foliosa foliis pedunculis appropriatis longioribus apice infoliosa. Pedunculi distantes suberecti supra medio divisi nonnumquam fasciculati 2–15 floribus. Pedicelli 5–13 mm longi dense tomentosi et breviter pilosi glandulis ± sessilibus vel brevissime stipitatis numerosis 2–11 aculeis. Sepala ± patula concava dense cinereo tomentosa et turbato ± appresse pilosa glandulis ± sessilibus 1–10 aculeis. Petala alba vel paulo roseola elliptica vel obovata apice rotundata ad profunde emarginata 10–16 mm longa. Stamina stylis luteis paulo longiora antheris glabris. Ovaria (fere) glabra. VII.

Bladloot boogvormig, 4–6 mm dik, scherpkantig met vlakke of iets gegroefde zijden, in de zon roodpaars, zwak tot matig behaard, met 0–1(– 5) klieren en kleine stekels per 5 cm. Stekels 10–20 per internodium, iets ongelijk, met 3–8 mm brede voet, snel versmald, sterk afgeplat, slank, teruggericht of zelden met iets gebogen punt, tot 6–9 mm lang. Steunblaadjes lijnvormig, 11–16 mm lang, gewimperd tot vrijwel kaal, meestal met kortgesteelde klieren. Bladsteel 6–8 cm lang, korter tot veel langer dan de onderste zijblaadjes, vrij dicht verward behaard, met 10–15(–22) gebogen of kromme stekels, soms tevens met kortgesteelde klieren. Bladen voetvormig 5-tallig, aan de bovenzijde zwak behaard, aan de onderzijde op de nerven weinig tot zacht behaard. Bladtanding (vrij) breed, stomp tot driehoekig, met topspitsjes, zwak tot matig, soms diep periodisch, met rechte of soms iets naar buiten gerichte tanden. Topblaadje 74–121 mm lang, breed eirond of elliptisch, met uitgerande of hartvormige voet, spits tot vrij plotseling matig lang toegespitst; breedte 62–77% van de lengte. Lengte van het steeltje 34–42(–51)% van de lengte van het blaadje.

Bloeitak kantig, dicht verward aanliggend en kort afstaand zilverkleurig behaard, soms met een enkele klier of klierstekel. Stekels 9–12 per internodium, ongelijk, met

Fig. 1. *Rubus vadalis* Beek. Holotype.

3–6(–10) mm brede voet, plotseling versmald, slank, teruggericht of met gebogen top, 6–8 mm lang. Bloeiwijze onregelmatig pyramidaal, verward viltig en ± aanliggend grijs behaard, met lange slanke stekels, tot hoog bebladerd, met bladen die langer zijn dan de bijbehorende zijtakken en met bladloze top. Zijtakken ver uiteenstaand, schuin afstaand, boven het midden gedeeld, soms gebundeld, met 2–15 bloemen. Bloemsteeltjes 5–13 mm lang, dicht viltig en kort behaard, met talrijke ± zittende of zeer kort gesteelde klieren en 2–11 stekels. Kelkslippen ± afstaand, concaaf, dicht grijsviltig en verward ± aanliggend behaard, met ± zittende klieren en 1–10 stekels. Kroonbladen wit of zeer licht rose, elliptisch tot omgekeerd eirond, met afgeronde tot diep uitgerande top, 10–16 mm lang. Meeldraden iets langer dan de gele stijlen. Helmhokken kaal. Vruchtbeginsels (vrijwel) kaal. Bloeitijd: juli.

Standplaats – Bossen op zandgrond onder invloed van de zee.

Verspreiding – Endemisch in Nederland. Vrij veel op Terschelling; verder op Vlieland, en in het Kuinderbos in de Noordoostpolder.

Het epitheton 'vadalis' is afgeleid van 'vadum': wad.

Rubus vadalis heeft geen directe verwanten. Het meest overeen komt nog *R. platyacanthus* P.J.Müll. & Lefèvre, waarvan de nieuwbeschreven soort te onderscheiden is door de weinig behaarde bladonderzijden en de kort viltige kelkslippen. *R. dejonghii* Beek, die eveneens weinig behaarde bladonderzijden heeft, verschilt o.a. door de lang gesteelde klieren in de bloeiwijze.

Rubus ceratifolius Beek, *spec. nov.* – Series *Egregii* (Frid. et Gelert) Focke – Fig. 2

Holotype: L, herb. A. van de Beek A 7947: Leiden, Leidse Hout, bij de boerderij, 12.8.1991.

Differt a proximo *R. gelertii* Frid. aculeis parvioribus saepe subulatis vel basi 2–4 mm lata abrupte subulato attenuatis. Folia supra paulo pruinosa dentibus obtusis foliolo terminale latiore (latitudo 66–92% longitudinis versus *R. gelertii* 51–70%) inflorescentia apice angustata aculeis gracilibus pedicellis tenuibus longioribus (10–30 mm) tomentosis et breviter pilosis petalis maioribus 10–17 mm longis.

Bladloot boogvormig, 5–8 mm dik, kantig, vlak of concaaf, in de zon licht bruinrood, berijpt, met verspreide sterharen of soms kaal, met 0–12 kortgesteelde klieren per 5 cm zijde. Stekels 13–23 per internodium, ongelijk, priemvormig of uit 2–4 mm brede voet zeer snel versmald en iets afgeplat, teruggericht, tot 2,5–7 mm lang. Steunblaadjes draad-lijnvormig, 9–13 mm lang, behaard en beklierd. Bladsteel 5–7(–9) cm lang, vaak korter dan de onderste zijblaadjes, los behaard tot vrijwel kaal, met verspreide klieren en 11–17 ± priemvormige teruggerichte of iets gebogen stekels. Bladen 5-tallig, aan de bovenzijde kaal, met dunne waslaag, aan de onderzijde dun grijsgroen- tot witviltig, overigens niet tot nauwelijks voelbaar behaard, met uitspringende nerven. Bladrand onregelmatig vrij fijn tot vrij grof onduidelijk periodisch gezaagd met rechte of iets naar buiten gerichte, stompe tanden. Topblaadje 72–122 mm lang, 2,5 tot ruim 3 maal zo lang als zijn steeltje, elliptisch tot omgekeerd eirond, soms vrijwel cirkelrond, vrij plotseling tot plotseling toegespitst, met afgeronde of uitgerande voet; breedte 66–92% van de lengte.

Bloeitak kantig, behaard, met 0–3 kortgesteelde klieren per 5 cm. Stekels 2–12 per internodium, ongelijk, priem- of naaldvormig, 2–4(–5) mm lang. Bloeiwijze cilin-

Fig. 2. *Rubus ceratifolius* Beek. Holotype.

drisch of piramidaal, in de onderste helft bebladerd, kort behaard, met naaldstekels. Zijtakken opstijgend, onder het midden gedeeld, vaak gebundeld, de langste 4–12-bloemig. Bloemsteeltjes dun, 10–30 mm lang, viltig en dicht kort behaard, met 0–10 kortgesteelde klieren en 10–20 stekels. Kelkslippen teruggeslagen, dicht grijsviltig en soms tevens kort behaard, onbestekeld, soms met enkele vrijwel zittende klieren. Kroonbladen (vrijwel) wit, breed omgekeerd eirond of elliptisch, 10–17 mm lang. Meeldraden langer dan de stijlen. Helmhokken kaal. Vruchtbeginsels met enkele haren. Bloembodem behaard. Bloeitijd: juli, augustus.

Standplaats – Bossen, bosranden en hagen op zavel.

Verspreiding – Endemisch in Nederland. Veel op de geestgronden van de bollenstreek tussen Den Haag en Haarlem. Verder bij Rheden en bij Bergen op Zoom.

Het epitheton ('wasbladig') is gekozen vanwege de berijpte bladbovenzijden.

Rubus ceratifolius heeft enerzijds gelijkenis met *R. egregius* Focke en anderzijds met *R. gelertii*. Door de steeds 5-tallige bladen met breed elliptisch topblaadje en de forsere groeiwijze is de soort van *R. egregius* te onderscheiden en door de priemvormige of uit weinig verbrede voet snel toegespitste stekels, de berijpte bladbovenzijden en de dunne bloemsteeltjes van *R. gelertii*.

Rubus thalassarctos Beek, *spec. nov.* – Series *Vestiti* Focke – Fig. 3, 4

Holotype: L, herb. K. Meijer 1383:, Oost-Vlieland, 15.8.1991 (IVON 4.27.54).

> Species e serie *Vestiti* valde characteristica turione angulata pilosissima glandulis stipitatis multis foliis 3-natis foliolis terminalibus ovato-ellipticis vel rhombeis sensim longe acuminatis inflorescentia hirsutissima paulo armata glandulis numerosis brevibus pedicellis brevibus (< 9 mm) sepalis erectis viridi-cinereis petalis albis latis parvis (longitudine 6 – 8 mm) staminibus stylis breviora ovariis glabris.

Bladloot kantig, 4–9 mm dik, in de zon paarsrood, zeer dicht afstaand behaard, met ± 50 of meer kortgesteelde klieren en 0–2 kleine stekels per 5 cm. Grote stekels 5–10 per internodium, uit 1–4 mm brede voet zeer snel versmald en scherp teruggericht, tot 5–6 mm lang. Bladsteel 7–8 cm, veel korter dan de zijblaadjes, met 5–8 teruggerichte of zwak gebogen stekels, ruig behaard, met kortgesteelde klieren. Bladen 3-tallig, vaak met gelobde zijblaadjes, aan de bovenzijde weinig behaard, aan de onderzijde met kamharen op de nerven. Bladrand niet of nauwelijks periodisch gezaagd met grove, rechte of zelden iets naar buiten gerichte tanden. Topblaadje 98–125 mm lang, eirond-elliptisch tot breed ruitvormig, met uitgerande of hartvormige voet, geleidelijk in een zeer lange brede spits versmald; breedte 60–73% van de lengte. Lengte van het steeltje 25–35% van de lengte van het blaadje.

Bloeitak kantig, zeer dicht afstaand behaard, met talrijke korte klieren. Stekels 1–4 per internodium, slank, teruggericht, 3–4 mm lang. Bloeiwijze piramidaal, aan de voet bebladerd, dicht ruig zilverwit behaard, met talrijke korte, in de beharing verborgen klieren en verspreide kleine naaldstekels, soms haast onbestekeld. Bloemsteeltjes < 9 mm lang, viltig en ruig behaard, met talrijke donkere klieren en 0–2 stekels. Kelkslippen opgericht, met uitgetrokken punt, groen-grijs, viltig en behaard, met vrijwel zittende donkere klieren en 1–2 stekels. Kroonbladen wit, breed eirond of ruitvormig tot cirkelrond, klein (6–8 mm lang). Meeldraden korter dan de stijlen. Helmhokken en vruchtbeginsels kaal. Bloeitijd: juli.

Fig. 3. *Rubus thalassarctos* Beek. Holotype.

Fig. 4. *Rubus thalassarctos* Beek. Holotype.

Standplaats – Duinbossen.

Verspreiding – Endemisch in Nederland. Veel op Texel en Vlieland.

De naam verwijst naar de Noordzee (gr. thalassa arktè) en tegelijk naar de lange lichte beharing ('thalassarctos' betekent ook 'ijsbeer').

Rubus thalassarctos is een zeer karakteristieke soort. De combinatie van dichte bekliering, 3-tallige bladen en de dichte lange beharing die zelfs voor de serie *Vestiti* nog opvallend is, sluiten iedere verwarring uit.